

Per I. Gedin. Isaac Grünewald – modernist och människa.

Bonniers förlag.

Början av 1900-talet var brytningarnas tid inom konst och litteratur. Dagens småkäbbel på DN kultur är inget mot de väldiga strider som då rasade. I Stockholm gick Isaac Grünewald, som en av "De unga", till storms mot nationalromantiken och Konstnärsförbundet. I Paris hade han mött Matisse och Cézannes. Isaac Grünewald kom därmed att bli en företrädare för expressionismen och modernismen i Sverige.

Förläggaren och författaren Per I. Gedin kommer nu ut med en heltäckande biografi om Isaac Grünewalds minst sagt stormiga liv och trollbindande konstnärskap. Han har tidigare skrivit om bland annat Verner von Heidenstam och Carl Larsson. Biografen sträcker sig från fattigkvarnen på Söder i slutet på 1800-talet där Isaac växte upp till det pampiga huset i Saltsjöbaden och konstnärens alltför tidiga död 1946 i en flygplansolycka.

Isaac väjde aldrig för striderna, vilket ledde till åtskilliga rättstvister om betalning och avtal, men också en fängelsedom för förargelseväckande beteende. Vän och fiende skriftade fort. Personer som Carl Larsson, Pär Lagerkvist och Sven X-et Erixson kunde ömsom befinna sig i båda lägren. Per I. Gedin ser Isaac Grünewalds stridbarhet i ljuset av den antisemitism han blev utsatt för ända fram till efter krigsslutet. Att vara ifrågasatt gav honom kurage och kraft att gå till ständig motattack, ibland till gränsen för destruktivitet. Hans lust att provocera var stor. I självporträtt kunde Isaac Grünewald till och med förstärka sina judiska drag, som man såg dem i den tiden, men en överdrivet stor näsa. Han var en stolt jude och en konstnär som litade på sig själv. Men knivhuggen var många, där bland annat Albert Engström var en av dem som höll i skaftet. Isaac Grünewald var flera gånger på gränsen till att emigrera till USA.

Till slut vann han den berömmelse han förtjänade. Invald i konstnärskademin och med professors titel blev han ett aktat namn även om ställningen aldrig kändes säkert. Här skildras också kärleken till Sigrid Hjertén och sedan Märta Grundell. Även Sigrids konstnärskap blir beskrivet i denna mäktiga levnadsteckning. Sigrid Hjertén är för övrigt aktuell i Karin Johannissons utmärkta bok "Den sårade divan".

Per I. Gedin har skrivit en psykologisk djuplodande biografi om Isaac Grünewald samtidigt som han guidar läsaren i hans konst som ständigt sökte sig nya former, även inom scenografin och som fresker. De många färgfoton av Grünewalds konst gör

läsningen till en fröjd för ögat. Men kanske allra mest blir denna bok ett vittnesbörd om antisemitismens kraftfulla närvaro i svenskt kulturliv under nittonhundratalet. Sverige har aldrig varit något undantag.

Jakob Carlander